Europos Parlamentas
2019-2024

Užsienio reikalų komitetas

2023/2106(INI)

14.9.2023

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl ES Vidurinės Azijos strategijos
(2023/2106(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėjas: Karsten Lucke

TURINYS

Psl.

AIŠKINAMOJI DALIS 3

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 4

AIŠKINAMOJI DALIS

Vidurinė Azija yra Europos Sąjungai strateginiu požiūriu svarbus regionas. ES veikla regione grindžiama 2019 m. priimta Vidurinės Azijos strategija, kurioje daugiausia dėmesio skiriama atsparumo, gerovės ir regioninio bendradarbiavimo skatinimui.

Nuo strategijos priėmimo regione poveikį padarė reikšmingi išorės veiksniai, pavyzdžiui, neteisėtas Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, Talibano įvykdytas valdžios perėmimas Afganistane ir Kinijos pasauliniai užmojai, taip pat vidaus nestabilumas, visų pirma 2022 m. sausio mėn. smurtiniai neramumai Kazachstane, 2021 m. lapkričio mėn. ir 2022 m. gegužės mėn. smurtiniai susidorojimai po protestų Tadžikistano Kalnų Badachšano autonominiame vilajete, taip pat 2022 m. liepos mėn. Uzbekistano Karakalpakijos Respublikoje ir pakartotiniai susirėmimai prie Kirgizijos ir Tadžikistano sienos.

Pranešime siekiama išnagrinėti glaudesnio ES ir Vidurinės Azijos bendradarbiavimo galimybes ir iššūkius pasaulinių ir regioninių geopolitinių pokyčių aplinkybėmis.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl ES Vidurinės Azijos strategijos
(2023/2106(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į 2019 m. gegužės 15 d. Komisijos ir Komisijos pirmininko pavaduotojo ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendrą komunikatą „ES ir Vidurinė Azija. Naujos galimybės užmegzti tvirtesnę partnerystę“ (JOIN(2019)0009),

– atsižvelgdamas į 2019 m. birželio 17 d. Tarybos išvadas dėl naujos Vidurinės Azijos strategijos,

– atsižvelgdamas į 2018 m. rugsėjo 19 d. Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendrą komunikatą „Glaudesnės Europos ir Azijos sąsajos. ES strategijos sudedamosios dalys“ JOIN(2018)0031),

– atsižvelgdamas į 2021 m. gruodžio 1 d. Komisijos ir Sąjungos vyriausiojo įgaliotinio užsienio reikalams ir saugumo politikai bendrą komunikatą dėl strategijos „Global Gateway“ (JOIN(2021)0030),

– atsižvelgdamas į 2022 m. lapkričio 17 d. Samarkande įvykusio 18-ojo ES ir Vidurinės Azijos užsienio reikalų ministrų susitikimo, kuriame daugiausia dėmesio skirta bendrų uždavinių sprendimų paieškai, rezultatus,

– atsižvelgdamas į Vidurinės Azijos valstybių vadovų ir Europos Vadovų Tarybos pirmininko bendrą pranešimą spaudai, paskelbtą po 2023 m. birželio 2 d. Čolpon Atoje įvykusio antrojo regioninio aukšto lygio susitikimo,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Kazachstano Respublikos tvirtesnės partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą[1],

– atsižvelgdamas į partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą, nustatantį Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Kirgizijos Respublikos partnerystę[2],

– atsižvelgdamas į 2022 m. birželio 13 d. Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo dėl Europos Sąjungos ir Kirgizijos Respublikos tvirtesnio partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimo sudarymo Europos Sąjungos vardu (COM(2022)0277 final),

– atsižvelgdamas į partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą, nustatantį Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Tadžikistano Respublikos partnerystę[3],

– atsižvelgdamas į partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą, nustatantį Europos

[1] OL L 29, 2016 2 4, p. 3.
[2] OL L 196, 1999 7 28, p. 48.
[3] OL L 350, 2009 12 29, p. 3.

Bendrijų bei jų valstybių narių ir Uzbekistano Respublikos partnerystę[4],

– atsižvelgdamas į 2022 m. lapkričio 18 d. vykusios ES ir Vidurinės Azijos konferencijos dėl sujungiamumo, 2023 m. gegužės 18–19 d. vykusio antrojo ES ir Vidurinės Azijos ekonomikos forumo, 2023 m. kovo 10 d. vykusio ketvirtojo ES ir Vidurinės Azijos pilietinės visuomenės forumo ir 2023 m. vasario 23–24 d. vykusios septintosios ES ir Vidurinės Azijos aukšto lygio konferencijos aplinkos ir vandens išteklių klausimais rezultatus,

– atsižvelgdamas į ES finansuotą Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko atliktą ir 2023 m. birželio 30 d. paskelbtą tyrimą „Tvarios transporto jungtys tarp Europos ir Vidurinės Azijos“,

– atsižvelgdamas į 2022 m. lapkričio 7 d. pasirašytą ES ir Kazachstano susitarimo memorandumą dėl strateginės partnerystės žaliavų, baterijų ir vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių srityje,

– atsižvelgdamas į dialogų žmogaus teisių klausimais su Vidurinės Azijos valstybėmis rezultatus,

– atsižvelgdamas į savo ankstesnes rezoliucijas dėl Kazachstano, Kirgizijos, Tadžikistano, Turkmėnistano ir Uzbekistano,

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A9-0000/2023),

A. kadangi nuo ES Vidurinės Azijos strategijos priėmimo 2019 m. regione poveikį padarė reikšmingi išorės veiksniai, pavyzdžiui, neteisėtas Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą, Talibano įvykdytas valdžios perėmimas Afganistane ir Kinijos pasauliniai užmojai, taip pat vidaus nestabilumas, visų pirma 2022 m. sausio mėn. smurtiniai neramumai Kazachstane, 2021 m. lapkričio mėn. ir 2022 m. gegužės mėn. vykdyti smurtiniai susidorojimai po protestų Tadžikistano Kalnų Badachšano autonominiame vilajete, taip pat 2022 m. liepos mėn. Uzbekistano Karakalpakijos Respublikoje ir pakartotiniai susirėmimai prie Kirgizijos ir Tadžikistano sienos;

B. mano, kad Vidurinė Azija – tai Europos Sąjungai strategiškai svarbus regionas saugumo, jungčių, energijos ir išteklių įvairinimo, konfliktų sprendimo ir daugiašalės taisyklėmis grindžiamos tarptautinės tvarkos gynybos požiūriu;

C. kadangi tvirtesni partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimai (PBS) – tai naujos kartos susitarimai, kuriais grindžiamas ES bendradarbiavimas su Vidurine Azija;

D. kadangi 2022 m. spalio 27 d. Astanoje įvyko pirmasis ES ir Vidurinės Azijos vadovų susitikimas, o 2023 m. birželio 2 d. Čolpon Atoje įvyko antras toks susitikimas; kadangi ir 2024 m. planuojamas aukščiausiojo lygio vadovų susitikimas; kadangi šie susitikimai rodo tolesnį ES ir Vidurinės Azijos santykių institucionalizavimą ir papildo esamų

[4] OL L 229, 1999 8 31, p. 3.

regioninių dialogų bei platformų darbą;

ES bendradarbiavimas su Vidurine Azija

1. pabrėžia, kad ES ir Vidurinė Azija susiduria su dideliais pasauliniais ir regioniniais geopolitiniais pokyčiais, kurie suteikia joms didelę paskatą užmegzti tvirtesnį abipusiškai naudingą bendradarbiavimą; ragina ES stiprinti savo bendradarbiavimą su Vidurine Azija, atsižvelgiant į regiono geostrateginę svarbą; teigiamai vertina sustiprintus aukšto lygio ES ir Vidurinės Azijos ryšius, ypač Vidurinės Azijos valstybių vadovų ir Europos Vadovų Tarybos pirmininko susitikimus, taip pat ES specialiojo įgaliotinio Vidurinėje Azijoje darbą; teigiamai vertina ketinimą priimti bendras ES ir Vidurinės Azijos veiksmų gaires siekiant skatinti dialogą ir bendradarbiavimą konkrečiose srityse; ragina ES toliau skatinti politines ir ekonomines reformas, kuriomis būtų stiprinama teisinė valstybė, demokratija, geras valdymas ir pagarba žmogaus teisėms;

2. pažymi, kad Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą pablogino jos reputaciją regione ir paskatino Vidurinę Aziją siekti bendradarbiavimo su kitais subjektais, o šie subjektai sustiprino savo bendradarbiavimą su Vidurine Azija; pabrėžia, kad ES turėtų pasinaudoti šiuo palankiu momentu, kad paskatintų abipusiškai naudingą bendradarbiavimą;

3. pripažįsta, kad Rusijos agresijos karas prieš Ukrainą ir jo pasekmės kelia iššūkių ir suteikia galimybių Vidurinės Azijos valstybėms, kurios tradiciškai palaikė glaudžius santykius su Rusija; reiškia didelį susirūpinimą dėl to, kad Vidurinės Azijos valstybės apeina ES sankcijas Rusijai, kuriomis siekiama sustabdyti karą Ukrainoje; ragina Vidurinės Azijos valstybių, ypač Kazachstano, Kirgizijos ir Uzbekistano, valdžios institucijas glaudžiai bendradarbiauti su ES, ypač su jos pasiuntiniu sankcijų klausimams;

4. pakartoja, kokį svarbų vaidmenį atlieka tvirtesni partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimai, nes jais sukuriama bendradarbiavimo su Vidurinės Azijos valstybėmis sistema; susirūpinęs pažymi, kad tvirtesnis partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimas su Kirgizija, dėl kurio derybos baigtos 2019 m., vis dar nepasirašytas; ragina Tarybą ir Komisiją išspręsti neišspręstus klausimus ir nedelsiant pasirašyti tvirtesnius partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimus su Kirgizija ir Uzbekistanu, kad Parlamentas galėtų pasinaudoti savo prerogatyvomis, susijusiomis su šių susitarimų ratifikavimu; pabrėžia, kad nepasirašius tokių susitarimų pasibaigus deryboms kyla abejonių dėl ES, kaip pasaulinio masto veikėjos, patikimumo;

Regioninis bendradarbiavimas

5. pabrėžia didelį abiem pusėms naudingo bendradarbiavimo darnaus vystymosi, jungčių, energetikos, svarbiausiųjų žaliavų ir saugumo srityse potencialą, nes Vidurinė Azija yra pagrindinis Rytus ir Vakarus jungiantis regionas; pabrėžia, jog siekdama, kad strategija „Global Gateway“ būtų sėkmingai įgyvendinama, ES turi veiksmais paremti savo plataus užmojo planus ir mobilizuoti lėšas; pabrėžia, kad svarbu plėtoti Kaspijos jūros regiono koridorių kaip alternatyvią jungtį tarp Azijos ir Europos ir siekti pritraukti investicijų bei pašalinti kliūtis, nustatytas Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko

atliktame tyrime;

6. atkreipia dėmesį į ilgalaikius glaudžius Vidurinės Azijos valstybių santykius su Afganistanu ir jų dinamišką pragmatišką bendradarbiavimą su Talibanu, kurio jos vis dėlto nepripažįsta nuo įvykdyto valdžios perėmimo 2021 m.; pabrėžia, kad Vidurinės Azijos valstybės, teikdamos humanitarinę pagalbą, elektros energiją, prekybos galimybes ir įgyvendindamos bendrus sujungiamumo projektus, atlieka pagrindinį vaidmenį užtikrinant stabilumą Afganistane; ragina ES specialųjį pasiuntinį Afganistane, vykdant ES ir Vidurinės Azijos dialogą dėl Afganistano, toliau glaudžiai bendradarbiauti su partneriais Vidurinės Azijos valstybėse; pripažįsta, kad Vidurinė Azija – nepaprastai svarbus regionas siekiant suvaldyti religinį ekstremizmą, terorizmą ir prekybos narkotikais tinklus ir kad dėl Afganistane tebesitęsiančios humanitarinės krizės šis regionas patiria padidėjusį migracijos spaudimą;

7. akcentuoja ES, kaip svarbios pagalbos regionui teikėjos, vaidmenį; pabrėžia, kad svarbu laikytis vieningo Europos komandos požiūrio, nes taip sudaromos sąlygos kurti sinergiją ir kuo labiau padidinti vykdomų veiksmų poveikį, taip pat demonstruojama daugiašalio bendradarbiavimo nauda; pabrėžia, kad reikia užtikrinti ES pagalbos ir investicijų matomumą;

8. pažymi, kad dėl klimato kaitos, didėjančio gyventojų skaičiaus ir ekonominių poreikių didėja spaudimas Vidurinės Azijos vandens ištekliams; pabrėžia, kad šiuo klausimu reikia užtikrinti glaudesnį regioninį valstybių tiekėjų ir valstybių vartotojų bendradarbiavimą, kad būtų išvengta konfliktų dėl vandens išteklių paskirstymo ir naudojimo; palankiai vertina regionines platformas, pvz., Tarptautinį Aralo jūros išsaugojimo fondą, kurios skatina Vidurinės Azijos valstybių dialogą ir bendradarbiavimą; primena, kad ES ir Vidurinės Azijos dialogas aplinkos klausimais buvo pradėtas siekiant remti Aralo jūros stabilizavimą ir skatinti geresnį vandens išteklių valdymą;

Demokratija ir žmogaus teisės

9. primygtinai ragina Vidurinės Azijos valstybes laikytis savo įsipareigojimų demokratijos ir žmogaus teisių srityje, pažymėdamas, kad tai atitinka ir partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimų bei Bendrosios lengvatų sistemos (BLS+) nuostatas; pabrėžia, kad svarbu reguliariai rengti dialogus žmogaus teisių klausimais su Vidurinės Azijos valstybėmis, nes šie dialogai yra pagarbos žmogaus teisėms ir pagrindinėms laisvėms propagavimo priemonė bei forumas, kuriame keliami rūpimi klausimai; ragina ES delegacijas ir valstybių narių atstovybes Vidurinėje Azijoje toliau atlikti aktyvų vaidmenį stebint padėtį vietoje, bendradarbiaujant su žmogaus teisių gynėjais ir reaguojant į žmogaus teisių pažeidimus bei politiškai motyvuotą persekiojimą, be kita ko, dalyvaujant teismo procesuose ir lankant politinius kalinius;

10. atkreipia dėmesį į vis dar išliekančius esminius demokratijos trūkumus Vidurinėje Azijoje ir akcentuoja svarbų vaidmenį, kurį pilietinė visuomenė gali atlikti remdama reformas ir gerą valdymą regione; apgailestauja dėl ribojamojo požiūrio, kurio laikomasi teisėkūros iniciatyvose dėl nevyriausybinių organizacijų ir žiniasklaidos, nes jomis mažinama pilietinės visuomenės veiklos erdvė; pažymi, kad Vidurinės Azijos valstybėse yra jaunų ir dinamiškų gyventojų, kuriems turėtų būti suteiktos galimybės

prasmingai dalyvauti formuojant savo šalių ateitį; palankiai vertina ES ir Vidurinės Azijos pilietinės visuomenės forumo veiklą ir ragina ES didinti savo paramą pilietinei visuomenei;

11. pažymi, kad reikia didinti Vidurinės Azijos atsparumą dezinformacijai skatinant nepriklausomą žiniasklaidą ir turinį vietos kalbomis, stiprinant gebėjimus naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir organizuojant tikslinius kursus vietos žurnalistams; yra susirūpinęs dėl didėjančio žurnalistų ir tinklaraštininkų suėmimų skaičiaus ir dėl grasinimų uždaryti nepriklausomas žiniasklaidos priemones; primygtinai tvirtina, kad turi būti užtikrinta pagarba žurnalistų, nepriklausomų tinklaraštininkų ir žmogaus teisių gynėjų teisėms, kad turi būti garantuota jų apsauga nuo priekabiavimo, spaudimo bei grasinimų ir kad turi būti ištirti visi išpuoliai prieš juos;

12. yra susirūpinęs dėl to, kad Vidurinėje Azijoje vis dar plačiai paplitęs smurtas dėl lyties, mažumų ir LGTBIQ asmenų diskriminacija bei priekabiavimas prie jų, ir primygtinai ragina Vidurinės Azijos vyriausybes atitinkamais įstatymais bei priemonėmis užkirsti kelią šiems žmogaus teisių pažeidimams;

13. pabrėžia, kad ES turėtų pasinaudoti savo teigiamu įvaizdžiu Vidurinėje Azijoje ir vykdyti daugiau kultūrinės ir viešosios diplomatijos; ragina skatinti žmonių tarpusavio ryšius ir judumą, suteikiant švietimo ir mokslo galimybių pagal programas „Erasmus+“ ir „Horizontas 2020“ bei didinant turizmą;

°

° °

14. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Tarybai, Komisijai, Komisijos pirmininko pavaduotojui ir Sąjungos vyriausiajam įgaliotiniui užsienio reikalams ir saugumo politikai bei Kazachstano, Kirgizijos, Tadžikistano, Turkmėnistano ir Uzbekistano prezidentams, vyriausybėms ir parlamentams.